

Utlåtande om vitboken En EU-strategi för hälsofrågor som rör kost, övervikt och fetma

Sammanfattning

I utlåtandet behandlas vitboken En EU-strategi för hälsofrågor som rör kost, övervikt och fetma, KOM(2007) 279.

Utskottet ställer sig positivt till det initiativ som EG-kommissionen nu tagit på folkhälsoområdet genom den vitbok som presenterats och delar kommissionens uppfattning att åtgärder måste vidtas för att komma till rätta med den problematik som fetma och övervikt utgör. Utskottet vill dock understryka att initiativ på EU-nivå endast bör tas i de fall samarbetet innebär ett mervärde eller bidrar till ett positivt utbyte av goda erfarenheter och exempel. Det är således utskottets bestämda uppfattning att frågan även i fortsättningen bör behandlas eller beslutas i former som inte innebär bindande lagstiftning för medlemsländerna och att EU bör inrikta sig på att enbart stödja medlemsländernas arbete på området.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning	4
Förslagets huvudsakliga innehåll	4
Utskottets granskning	7
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	9

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Utlåtande om kommissionens vitbok En EU-strategi för hälsofrågor som rör kost, övervikt och fetma

Riksdagen lägger utlåtande 2007/08:SoU3 till handlingarna.

Stockholm den 1 november 2007

På socialutskottets vägnar

Kenneth Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Kenneth Johansson (c), Cecilia Widegren (m), Magdalena Andersson (m), Christer Engelhardt (s), Lars U Granberg (s), Marina Pettersson (s), Jan R Andersson (m), Margareta B Kjellin (m), Lars-Ivar Ericson (c), Thomas Nihlén (mp), Per Svedberg (s), Mats G Nilsson (m), Ann Arleklo (s), Barbro Westerholm (fp), Rosita Runegrund (kd) och Eva Olofsson (v).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Kammaren har den 16 augusti 2007 hänvisat Europeiska kommissionens vitbok *En EU-strategi för hälsofrågor som rör kost, övervikt och fetma*, KOM(2007) 279 till socialutskottet. Samma dag hänvisade kammaren regeringens faktagromemoria *Vitbok om kost, övervikt och fetma (2006/07: FPM105)* till utskottet.

År 2005 presenterade Europeiska kommissionen grönboken *Främja goda kostvanor och motion: En europeisk dimension i arbetet för att förebygga övervikt, fetma och kroniska sjukdomar*.¹ Grönboken blev i Sverige föremål för en mycket bred remissomgång som inkluderade alla relevanta myndigheter och organisationer. Regeringen har uttalat att man inte har för avsikt att även låta vitboken bli föremål för ett remissförfarande.

Den 7 mars 2006 genomförde utskottet en intern utfrågning om grönboken. Inbjudna till utfrågningen var företrädare för Socialdepartementet och Statens folkhälsoinstitut.

Den 16 mars 2007 bjöd äldre- och folkhälsominister Maria Larsson tillsammans med jordbruksminister Eskil Erlandsson in representanter från bl.a. livsmedelsbranschen, dagligvaruhandeln, myndigheterna och forskarvärlden till ett möte om hur olika aktörer kan bidra till en bra utveckling av goda matvanor och fysisk aktivitet.

Vid ett utskottssammanträde den 22 maj 2007 informerade äldre- och folkhälsoministern utskottets ledamöter om bl.a. aktuella kost- och motionsfrågor på EU-nivå.

Vid ett utskottssammanträde den 23 oktober 2007 informerade statssekreterare Ragnwi Marcelind utskottets ledamöter om bl.a. aktuella frågor om kost och fysisk aktivitet inom EU. Statssekreteraren upplyste i samband härmed att rådets slutsatser på detta område kommer att beslutas vid Epscos möte den 5–6 december 2007.

Förslagets huvudsakliga innehåll

Syftet med vitboken

Syftet med vitboken är att tillhandahålla en integrerad EU-strategi för att bidra till minskad ohälsa på grund av dålig kost, övervikt och fetma. Vitboken bygger på olika initiativ som kommissionen tagit under senare tid, särskilt den europeiska handlingsplattformen för kost, fysisk aktivitet och hälsa samt grönboken om goda kostvanor och motion.²

¹ KOM (2005) 637.

² EU Platform on Diet, Physical Activity and Health, 15 March 2005.

I vitboken konstateras att tre faktorer behöver beaktas inför åtgärder inom området; *att* individen ytterst är ansvarig för sin och sina barns livsstil, *att* konsumenter måste ha tillgång till information för att kunna fatta rationella beslut *samt att* det förutsätts tvärssektoriella satsningar på olika nivåer för optimala insatser inom området. Det konstateras vidare att flera områden är beroende av insatser, främst nationellt eller lokalt.

Kommissionen lyfter fram att det krävs integrerade åtgärder inom en rad olika politikområden för att uppnå önskvärda effekter för de viktiga hälsofrågor som vitboken berör. Härvid nämns särskilt livsmedels- och konsumentpolitik men även politikområden som hanterar utbildning, idrott och transporter framhålls som angelägna områden för insatser. Särskild uppmärksamhet behöver enligt förslaget ägnas åt utsatta grupper på grund av att övervikt och fetma är mera frekvent bland socioekonomiskt svaga grupper.

Handlingsprinciper

Vitboken tar upp i huvudsak fyra grundläggande aspekter inför insatser inom området:

- Insatserna bör syfta till att åtgärda de bakomliggande orsakerna till hälsoriskerna.
- De beskrivna åtgärderna är tänkta att fungera på alla berörda områden av den offentliga politiken, men även på olika beslutsnivåer genom en rad olika instrument som lagstiftning, nätverk och offentliga-privata partnerskap.
- För att strategin ska få avsedd verkan kommer det att krävas insatser av olika privata aktörer och lokala parter.
- Det kommer att krävas stärkt övervakning under de kommande åren.

En partnerskapsstrategi

Av vitboken framgår att kommissionen anser att utvecklingen av verkningfulla partnerskap – *att* utveckla partnerskap för insatser på europeisk nivå och *att* stärka lokala handlingsnätverk – måste vara utgångspunkten för EU:s åtgärder för att hantera frågor som rör kost, övervikt och fetma.

När det gäller att utveckla partnerskap för insatser på europeisk nivå är den europeiska handlingsplattformen för kost, fysisk aktivitet och hälsa, enligt kommissionen, tänkt att fungera som ett gemensamt forum för alla berörda parter på europeisk nivå.³ Kommissionen avser att vidareutveckla plattformens verksamhet som ett centralt verktyg för genomförandet av strategin i vitboken.

När det gäller att stärka lokala handlingsnätverk anser kommissionen att det behövs ett partnerskap med engagerade lokala aktörer för att uppnå konkreta resultat. Kommissionen anser att den allmänna principen för

³ Handlingsplattformen finns på kommissionens hemsida, se http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/platform/docs/platform_charter.pdf

sådana forum bör vara att det ska finnas ett brett engagemang bland berörda parter och statlig samordning som säkerställer att insatserna genomförs inom ramen för folkhälsopolitiken. För att förbättra kontakterna med medlemsstaternas regeringar och få till stånd ett effektivt erfarenhetsutbyte kommer kommissionen att inrätta en högnivågrupp för frågor som rör kost och fysisk aktivitet. Syftet med denna grupp är enligt kommissionen att få till stånd ett utbyte av idéer och metoder mellan medlemsstaterna för att ge en övergripande bild av alla politikområden.

Politisk samstämmighet på gemenskapsnivå

Vitboken behandlar åtgärder som är möjliga att göra på gemenskapsnivå för förbättringar av kostvanor och hälsorelaterade frågor. Fokus i vitboken ligger på åtgärder som gemenskapen har befogenhet att vidta, åtgärder för vilka en europeisk dimension innebär ett mervärde eller åtgärder för att utarbeta jämförbara indikatorer för övervakning i alla medlemsstater.

I vitboken redogörs i detta sammanhang bl.a. för frågor om mer välinformerade konsumenter, att göra hälsosamma alternativ tillgängliga, att främja fysisk aktivitet samt att utveckla övervakningssystem.

I vitboken framhålls att de olika åtgärder som kommissionen vidtar ska stödja eller komplettera medlemsstaternas insatser.

Privata aktörers roll

Enligt kommissionen spelar privata aktörer en viktig roll när det gäller att utveckla hälsosamma alternativ för konsumenterna och att ge dessa möjlighet att göra hälsosamma livsstilsval. I vitboken räknas ett antal exempel på sådana hälsosamma alternativ upp.

Slutsatser och övervakning

År 2010 kommer kommissionen att göra en lägesbedömning för att fastställa förekomsten av fetma och för att ta reda på i vilken utsträckning EU-politiken har anpassats till målen i vitboken samt i vilken utsträckning berörda aktörer i EU bidrar till att uppnå dessa mål.

Utskottets granskning

Faktapromemorian

Regeringen har utarbetat en faktapromemoria (2006/07:FPM105) med anledning av vitboken. Av faktapromemorian framgår att regeringen i princip ser positivt på kommissionens förslag och generellt ställer sig bakom de strävanden som vitboken ger uttryck för. Regeringen nämner i samband härmed bl.a. vikten av att arbeta tvärsektorielt och integrera flera politikområden för att bromsa den ökande övervikten och fetman, framför allt bland barn och unga.

Den snabba ökningen av övervikt och fetma kräver enligt regeringen breda satsningar, delvis skraddarsydd utifrån nationella förutsättningar. I första hand förordar regeringen frivilliga åtgärder och branschöverenskommelser framför restriktioner och styrning via lagstiftning och skatter. För att vända nedgången i fysisk aktivitet anser regeringen att det bl.a. krävs förebyggande åtgärder. Vidare påtalar regeringen behovet av att pröva förslag på området gentemot subsidiaritetsprincipen samt vikten av fokus på färre och gränsöverskridande hälsofrågor.

Regeringen bedömer att vitboken ryms inom ramen för den remissbehandling som ägde rum i samband med att grönboken presenterades och har således inte för avsikt att genomföra ännu en remissomgång.¹

Subsidiaritetsprincipen

Vitboken handlar om gemensamma förhållningssätt och förslag på åtgärder för att minska ohälsa orsakad av övervikt och fetma och påverkar inte gällande svenska regler.

Utskottets ställningstagande

Enligt EG-kommissionen var 14 miljoner personer i EU överviktiga år 2005. När det gäller svenska förhållanden framgår det av Statens folkhälsoinstituts nationella folkhälsoenkät för år 2006 att andelen kvinnor med fetma² eller övervikt³ var 13 respektive 26 %. Motsvarande siffror för män var 11 respektive 42 %.⁴ I detta sammanhang kan nämnas att andelen kvin-

¹ Sveriges yttrande till kommissionen angående grönboken, se Socialdepartementets promemoria av den 28 mars 2006, dnr S2006/117/FH.

² Fetma mäts genom Body Mass Index (BMI), som är konstruerat utifrån vikt och längd enligt en viss formel. De personer som hade ett BMI-värde som var 30 eller högre redovisas i gruppen Fetma.

³ De personer som hade ett BMI-värde som låg mellan 25 och 30 redovisas i gruppen Övervikt.

⁴ Statens folkhälsoinstituts rapport Hälsa på lika villkor – resultat från nationella folkhälsoenkäten 2006 (A-2007-01).

nor med undervikt år 2006 var 3 % och andelen män 1 %. Av enkäten framgår även att andelen personer med fetma eller övervikt ökat någon procentenhet sedan år 2004.

Fetma och övervikt är ett hälsoproblem som växer snabbt. De främsta orsakerna till fetma och övervikt torde utgöras av ändrade matvanor och fysisk inaktivitet. Fetma och övervikt är emellertid möjliga att förebygga, och härigenom finns möjlighet att minska risken för högt blodtryck, hjärtsjukdomar, diabetes och vissa former av cancer.

Utskottet välkomnar EG-kommissionens initiativ. Vitboken ger frågan politisk uppmärksamhet, den skapar debatt och utkristalliserar en struktur för samarbetet. Utskottet vill dock betona att initiativ på EU-nivå endast bör tas i de fall samarbetet innebär ett mervärde eller bidrar till ett positivt utbyte av goda erfarenheter och exempel. Det är utskottets bestämda uppfattning att frågan även i fortsättningen bör behandlas eller beslutas i former som inte innebär bindande lagstiftning för medlemsländerna och att EU bör vara inriktat på att enbart stödja medlemsländernas arbete på området.

Den högnivågrupp som kommissionen planerar att inrätta torde enligt utskottet bli en utmärkt plattform för fortsatta gemensamma diskussioner mellan medlemsländerna samt möjliggöra att dessa kan stödja varandra i arbetet med de nu aktuella och angelägna frågorna.

Problematiken är av sektorsövergripande karaktär, och det är enligt utskottet viktigt att samtliga politikområden involveras. I detta sammanhang vill utskottet särskilt lyfta fram frågor som gäller konsumentinformation, närings- och innehållsdeklarationer, reklam samt marknadsföring. Utskottet vill även betona individens ansvar för sin hälsa. Individen måste ges förutsättningar att ta ett sådant ansvar. Detta ansvar är beroende av samhällets insatser, och för att effektivt kunna bekämpa fetman krävs förutom insatser från individen själv även insatser från alla andra berörda aktörer som finns på olika nivåer i samhället. När det gäller att påverka barns och andra utsatta gruppers kostvanor anser utskottet att tidiga och riktade insatser är särskilt viktiga.

Utskottet kommer noga att följa den process som inletts genom bl.a. grön- och vitböckernas tillkomst.

Utskottet noterar att regeringen aviserat en proposition om en förstärkt folkhälsopolitik att avlämnas till riksdagen i december 2007. Utskottet utgår från att regeringen i arbetet med propositionen även kommer att inkludera frågor om undervikt och undernäring, eftersom utskottet anser även dessa vara angelägna och viktiga.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

EG-kommissionens vitbok En EU-strategi som rör kost, övervikt och fetma, KOM(2007) 279

Sammanfattning

Kommissionen lämnar i vitboken en rad förslag på insatser för att minska ohälsan på grund av den dramatiskt ökande övervikten och fetman bland befolkningen inom EU, särskilt bland barn. Enligt vitboken behöver en hel del områden åtgärdas genom medlemsstaternas insatser. Vitbokens syfte är att underlätta och främja gemensamma förhållningssätt för att minska ohälsa som följer av övervikt och fetma.